

Burada hüve nüktesinin esrarı anlatılırken; toprağın faaliyeti ve vazifeleri nazara verilmektedir. Bu iki unsur arasında nasıl bir münasebet vardır?

“Evet nasıki bir avuç toprak, yüzer çiçeklere nöbetle saksılık eden kabında eğer; tabiata, esbaba havale edilse lâzımgelir ki; ya o kabda küçük mikyasta yüzer, belki çiçekler adedince mânevî makineler, fabrikalar bulunsun veyahut o parçacık topraktaki herbir zerre, bütün o ayrı ayrı çiçekleri, muhtelif hâsiyetleriyle ve hayattar cihazatıyla yapmalarını bilsin; âdeta bir ilâh gibi hadsiz ilmi ve nihayetsiz iktidarı bulunsun. Aynen öyle de: Emr ve iradenin bir arşı olan havanın, rüzgârın her bir parçası ve bir nefes ve tırnak kadar olan Huve lâfzındaki havada; küçücük mikyasta, bütün dünyada mevcûd telefonların, telgrafların, radyoların ve hadsiz ve muhtelif konuşmaların merkezleri, santralleri, âhize ve nâkileleri bulunsun ve o hadsiz işleri beraber ve bir anda yapabilsin.”

Burada hüve nüktesinin esrarı anlatılırken; toprağın faaliyeti ve vazifeleri nazara verilmektedir. Bu iki unsur arasında nasıl bir münasebet vardır?

Ayrıca “emir ve iradenin bir arşı olan havanın ve rüzgârın” ifadesini açar mısınız? Hava, nasıl emir ve iradenin arşı oluyor?

[On Altıncı Söz'](#)de ve daha başka birçok risalede, güneşin bir anda sonsuz denecek kadar aynayı, deniz yüzünü, bütün kabarcıkları son derece kolay bir şekilde aydınlattığı misal verilerek, Allah'ın bir anda büyük, küçük, az çok, uzak yakın bütün eşyada birlikte tasarruf etmesi anlatılmıştır. Güneş hadsiz aynalarda bir anda beraber tecelli ettiği gibi, toprak unsuru da bir anda sonsuz denecek kadar çok işi birlikte görmekte, hava unsuru da yine sonsuz denecek kadar çok işi beraber, bir anda ve külfetsiz yapmaktadır. Hava unsuru, gözle görülmediğinden Üstat Hazretleri, onun işlerini, gözle gördüğümüz toprak unsurunu örnek vererek aklımıza yakınlaştırmıştır.

Ayrı ayrı binler çiçek tohumunu bir saksıya sırayla ektiğimizde, o saksıdaki toprak zerreleri bunların her birini, bütün özellikleriyle, hiç şaşırmadan rahatlıkla yapar. Bu hal gösteriyor ki, o zerreler, Allah namına ve Onun bir memuru olarak bu harika işleri görmektedir. Aynı şekilde bir hava zerresi de yeryüzündeki bütün dilleri bilircesine her dilde konuşulanları bir anda, birlikte ve çok kolay bir şekilde arkadaşı olan zerrelerle aktarabilmektedir.

Havanın, “emir ve iradenin bir arşı” olmasına gelince, burada **arş** kelimesi mecazi olarak kullanılmıştır. Gerçekte, arş bir tanedir. İnsan kalbinin ve ruhunun, insan bedenini bütünüyle ihata etmesi, bedendeki bütün işlerin ruhtan gelen emir ve irade ile icra edilmesi gibi, kâinattaki bütün faaliyetler de arştan gelen emirlerle yapılırlar.

Arş için, “*İlahi emirlerin meleklere ilk tebliğ edildiği makam*” şeklinde bir tarif yapılmıştır. **Arş**, emir âleminin merkezidir, halk âlemi denilen bütün mahlukat o merkezden, o makamdan idare edilirler. **Arş**, maddi değildir, madde âlemi kürside son bulur, arş ise kürsiyi de ihata etmiştir.

Havada sonsuz denecek kadar çok işin birlikte görülmesi ancak İlahi emir ve irade ile gerçekleşir. Böylece hava unsuru emir ve iradenin bir arşı gibi olur.

“Zât-ı Zülcelâl olan Sahib-i Arş-ı Âzâmın, mânevî bir merkez-i âlem ve kalb ve kible-i kâinat hükmünde olan küre-i arzdaki mahlûkatın tedbirine medar dört arş-ı İlâhîsi var:”

"Biri, hıfz ve hayat arşıdır ki, topraktır. İsm-i Hafîzin ve Muhyînin mazharıdır.

İkinci arş, fazl ve rahmet arşıdır ki, su unsurudur.

Üçüncüsü, ilim ve hikmet arşıdır ki, unsur-u nurdur.

Dördüncüsü, Emir ve irâdenin arşıdır ki, unsur-u havadır.”
(Osmanlıca Lem'alar)